

”פתאום נהיו מחנות והצעירים צעקו על המבוגרים:

או יצלצל שוב השבוע לרגל ”חג המשק” – יום העלייה על הקרקע של חברי קיבוץ יגור, והשנה הם מציינים 100 שנים להיווסדו של הקיבוץ. אבל גם הפעם מעיב דבר-מה על החגיגות. לאחד רונה, לאחר מחלוקת רבות, נפלה החלטה הרת גורל בקלפי הקיבוצי – חברי יגור הסכימו להיפוך את בתי המגורים של הקיבוץ לנכסים בבעלותם הפרטית של החברים. אם תרצו, הגר”סה הנדל”נית של ספסל חדר האוכל.

מארגנת חגיגות היוכל הכפול היא תמר קלוג, שהוריה היו בין מקימי הקיבוץ. לאירועים ולפעילות שהיא מתכננת לרגל שנת החג יהיה הפעם תפקיד מיוחד: הסרת העננה השורה על היגורים אחרי הקיץ התזויתי. ”ביבלו אותי”, היא אומרת. ”אני לא מבינה בזה ולא רוצה לדבר על זה. כן, טמנתי את ראשי בחול, כמו שאומרים. לפעמים עדיף להיות בת יענה. לא אהבתי את ההתנהלות וסגנון הדיבור. אנחנו עוד חברים פה באותו הקיבוץ, ופתאום נהיו מחנות

בבוקר בהיר ב-1939 הכה החבר התורן בפע”מו הגדול והזמין את חברי קיבוץ יגור לחנוך את חדר האוכל החדש. לאכלוס המבנה קדמה מחלוקת שפיצלה את הקיבוץ לשני מחנות: מצד אחד חברים שטענו כי הישיבה ליד השולחנות צריכה להיות על גבי ספסלים כמו בחדר האוכל הישן בצריף, לעומתם ניצבו חברים שרצו להתקדם ולהציב כיסאות לסועדים.

העניין עקרוני: את הכיסא הבודד תופס החבר לעצמו. ברצותו מתיישב, ברצותו קם ועוזב את השולחן. לעומת זאת יושבים כמה אנשים יחד, ואם כמה מהם יסיימו לסעוד ויקומו בבת אחת, עלול הספסל להתהפך ולהפיל את מי שנתר לשבת. הנה כי כן, הספסל דורש התחשבות בחברים ותיאום ולפיכך יש לו תפקיד בשימור החברה השוויונית והשיתופית בקיבוץ. לבסוף ניצח הכיסא את הספסל חרף מחאת תומכי הספסל שהזיירו: ”זה סופו של הקיבוץ”. הם טעו, לפחות בינתיים. אותו הפעמון שצילצל

קיבוץ יגור חוגג 100 שנים להיווסדו, אלא שעננה כבדה מעיבה על החגיגות: ההחלטה להפוך את בתי המגורים לנכסים פרטיים של החברים. האם זהו צעד כלכלי הכרחי או גזר דין מוות לקיבוץ? מירב מורן צילום: רמי שלוש

חדר האוכל בקיבוץ יגור. "עכשיו כל אחד כאן לעצמו, כל אחד לכיסו ולכספו"

אתם מטומטמים, אתם לא מבינים"

משהו בשביל כולם, מישהו בא? הוא צוחק. "עכשיו כל אחד כאן לעצמו, כל אחד לכיסו ולכספו".

כמעט כל הקיבוצים בישראל נמצאים בהליך כים שנוגעים להסדרת אדמותיהם. 80% מהם מתקדמים לתהליך של קניית הקרקעות שעליהן עומדים בתי המגורים והעברתן לבעלות החברים. הליך זה מכונה "שיוך" כשם קוד להפרטה של הדירוג בקיבוצים. לעיניים חיצוניות מדובר בעסקה חלומית: משלמים 200 אלף שקל תמורת נכס ששווה 2 מיליון ומחירו עוד יאמרה, והרי הוא שלך – בטאבו. כך יכולה הדירה הקיבוצית להפוך לנכס פרטי שהחבר רשאי למכור ולהשכיר, כשהוא משלשל את התמורה לכיסו. אך לא כל חברי הקיבוצים ששו לקראת המהלך.

"מי צריך את השיוך הזה בכלל?" כתבה הדס ילין, חברת קיבוץ יגור והמשנה למוזכר הכללי של התנועה הקיבוצית. ילין פירסמה מאמר בע"פ לון הקיבוץ ובו הזהירה מפני הצרות ששיוך

עוברים בשבילים במהירות שמצמצמת הזדמנויות למפגש בין החולפים זה על פני זה. ובכלל הזדמנויות למפגש אינן רבות ככה. אמנם חדר האוכל של יגור עדיין הומה בשעות הצהריים, אך אין כבר ארוחת ערב, חברים רבים עובדים בחוץ כי משרות של עובדי מטבח ומטפלות ואפילו עובדי רפת מאוישות ברובן בשכירים שאינם חברי קיבוץ.

קלוג מראה לי את הפעמון המפורסם שניצב לצד הארכיון, כשלעצמו מוסד שמושך מבקרים רבים בזכות מרכזותו של הקיבוץ באירועים שקדמו להקמת המדינה. בן ווגה של קלוג, איתן שדה (וילברמן), בן למייסדים, זוכר את הפעמון מזעיק את הוריו לככות בדליי מים שריפה בצ"ריפי המגורים. הוא נזכר גם כיצד הוא עצמו התנער לקול הצלצול ממיטתו בבית הילדים, הצטייד במקל ואץ עם בני כיתתו לגרש רועים ערבים שפלטו עם עדריהם לאדמות הקיבוץ. "את חושבת שאם קוראים עכשיו בפעמון לעשות

הצעירים צעקו על המבוגרים 'אתם מטומטמים, אתם לא מבינים'. כולם נכנסו ללחץ ובסוף המבוגרים עשו מה שהצעירים אמרו להם. גם אליי באו ואמרו: 'הנה, נשלם בשבילך את המסים, נקנה ממש את הדירה, מה את צריכה בית כל כך גדול'. רוצים בטובתי. אולי הם צודקים?"

זה 15 שנה שקלוג היא המנהלת התפעולית של "חוצות יגור", מרכז מסחרי שהוקם על אדמות שבעבר גדלה בהן כותנה. "גם לא צריך להיות כאלה יפי נפש ולהאשים את הצעירים שכאילו הם רק רודפים אחרי נדל"ן", היא מוסיפה. "כולם יודעים טוב מאוד – 30 שנה שיגור מתפרנסת גם מנדל"ן, לא רק מחקלאות וצינונות. עכשיו אולי ייתנו קצת נדל"ן גם לחברים".

קלוג טיפוס נמרץ ואופטימי, נוסעת מחויכת בקלנועית החשמלית בשבילי המשק. לא רק למבוגרים, כמעט לכל משפחה ביגור יש לפחות רכב אחד כזה. גם הצעירים נוסעים בחשמליים הסגורים ביריעות פלסטיק להגנה מגשם,

מביא איתו לקיבוצים: סכסוכים פנימיים בגלל הבדלים באיכות הדירות ודחיקת בני הקיבוץ מקניית בית בקיבוץ שבו גדלו כי אינם יכולים לעמוד במחירו הגבוה. בשולי הדברים שילחה אוהרה מיוחדת: חלוקת שטח הקיבוץ למגרשים פרטיים עלולה להפקיע את בעלותם של הקיבוצים על השטחים הפתוחים שבין הבתים. כך, הסכסוך, יוכל כל אדם לעבור ולשהות בדשאים שברחבי הקיבוץ, עם רמז למהומות בקיבוץ ניר דוד סביב נחל האסי.

יותר משיעורי ההצבעה בנושאים אחרים. "אני לא מהמשפחות הקיבוציות שהסבא היה גזבר, הבן מרכז משק, והנכד יהיה מנכ"ל המפעל כשיגדל", אומר עו"ד יואב שימשי, בן הקיבוץ שדחה את קמפיין השיוך והוביל להכרעה הגור-לית. סבא שלו עבד במחצבה, סבתא שלו במחסן הבגדים. "אם אני לא טועה, השימשי הראשון והאחרון במרכז העניינים ביגור היה אבא שלי, שנבחר למוכיר בתחילת שנות ה-70 במאה שעבד, ופרש אחרי שנה".

אותו אם יפגשו בו בשבילים. שימשי היה חבר בצוות שיוך הדירות שנבחר לפני יותר משנתיים. "הקצב הקיבוצי האופייני ליגור היה אטי מדי", הוא מספר. "בתחילת הקיץ הבנתי שכדי להניע החלטות צריך לשחרר את סיפור השיוך מהוועדות ומהאסיפה. רציתי שיתחיל דיבור בקיבוץ, שהדיור ועתידי יהיו השיחה בארוחת הצהריים בחדר האוכל, שחברים יעצרו לשאול זה את זה במדרכות. זה היה חתיכת אתגר. לך תגיד לקיבוצניק שבקושי יש לו חשבון בנק להצביע בעד תשלום לבית שהוא גר בו יותר מ-40 שנה. הייתי צריך להתחיל מאפס. להסביר שלא משלמים על משהו ששייך לנו, כי הבית בקיבוץ לא בדיוק שלנו. החלטתי להקים קבוצת פייסבוק ולהפיץ ממנה תכנים מקצועיים, שחברים יבינו על מה מצביעים ולמה כדאי להם להצביע בעד".

כך עברו הדיונים מאסיפות קיבוץ מנומנות, בהשתתפות 20 חברים ולפעמים פחות, לקמפיין אקטיבי ונמרץ ברשת החברתית. לקבוצת הפייסבוק שהקים שימשי: "שיוך דירות – קבוצת דיון", הצטרפו במהרה מאות מחברי יגור. שימשי ניהל את אישורי ההצטרפות, עידכן בקבוצה פרטים על חוגי בית ואירגן אירועים על שפת הבריכה ובמועדון. את הקלפים הניח ביושרה על השולחן ומראש: "יש לי אינטרס. גם אישי. אני רוצה נכס בבעלותי ביגור. נכס משלך זה לא מילת גנאי", כתב באחד הפוסטים הראשונים בתגובה לשאלה מדוע יום קבוצה ייעור דית, נפרדת מקבוצת הפייסבוק הוותיקה "הצר יגור". "עזבו לרגע את הטבלאות המסובכות... עזבו אפילו את שאלת היתרי הבנייה החשובה, תראו איזו הצפת ערך... הנכס יהיה שווה הרבה יותר, בדקו את השווי בשוק כבר היום!" הפציר שימשי בעוקביו.

עו"ד יואב שימשי, תושב הקיבוץ וממובילי המהלך. "אני לא נוסטלג, אני ריאלי"

שלומי חנוכה, בן ה-36, שאשתו עטר היא בת הקיבוץ, נרתם גם הוא למלאכת השכנוע. "יש לי קשר ישיר עם יותר ממאה משפחות דרך הפעילות בכדורגל", אומר חנוכה, שמשמש כמאמן כושר ומפעיל חוגי כדורגל בקיבוץ. "לחברים המבוגרים הסברנו שהקיבוץ הוא מפעל חייהם, ושיוך הוא דרך טובה וגם האפשרות היחידה לתגמל אותם על כל שנות העבודה והתרומה שהשקיעו ביגור. למשפחות צעירות עם ילדים הסברנו ששיוך טוב לעתיד ילדיהם. ביקשנו מהתומכים בשיוך להגיע לאסיפות הקיבוץ שדנו בנושא ולהפגין בהן נוכחות. התעדכנו בווטסאפ לגבי חברים מתלבטים והלכנו לדבר איתם. כשהחלטה עברה הרמנו כוסיית".

בניסיון לעצור את ההחלטה הוצגו שיטות שיתופיות לניהול בתי המגורים בקיבוץ במודל שיממן את הבנייה החדשה (גילוי נאות: אחיו הצעיר של אבי, חבר יגור, היה מעורב בהצעה כזו – מ"מ). התחליפים נשענו על עקרונות כלכליים שהיו עשויים להשתלם לקיבוץ כקולקטיב ונולי-דו בשאיפה לנתק את המגורים בקיבוץ משוק הנדל"ן הרווחני, וכך להבטיח לבני הקיבוץ בית ליד הוריהם. רכיב אחד היה חסר בהם: רישום הבתים כרכוש פרטי של החברים.

בספטמבר הגיע ליגור מזכיר התנועה הקיבוצית ציית, ניר מאיר. הוא בא לדבר נגד המהלך המתקדם והזהיר כי "השיוך הוא סוף הקיבוץ" בגלל היעדר השליטה של החברים בוות רוכשי הבתים. בוועידת התנועה הקיבוצית שהתקיימה

שימשי, בן ה-41, מגדל שלושה ילדים שהם דור רביעי ביגור. בעצמו לא עבד מעולם בקיבוץ כאדם בוגר. אחרי שהשלים לימודי משפטים, סיים התמחות ועבד זמן קצר במשרד עורכי דין מסחרי בחיפה, הצטרף כעורך דין מהשורה למשרד שלמה כהן, ובתוך חמש שנים נהפך לשותף. שלמה כהן נחשב למשרד גדול ולמוביל בייצוג קיבוצים בענייני קרקעות ובכלל. אנשי המשרד מעורבים גם בהסכרה פוליטית ובקידום אינטרסים של ההתיישבות העובדת בכנסת.

נדמה שעבור שימשי ועבור אשתו מאיה, רוי פאת ילדים שמסיימת השנה התמחות בבית חולים כרמל בחיפה, קיבוץ יגור מתפקד קצת כמו שכונת שינה. שימשי הודף את הרושם: "זה הווי. אני יודע שאומרים שלא אכפת לי שהקיבוץ יתפרק. משום שאני מרוויח היטב ויש לי אופציות אחרות. גם היום יש לי אופציות, ובכל זאת בחרתי לחיות ביגור. בית הילדים שבו גדלים ילדי הוא בית המכוננת למשק ורואה את ההר ואת אורות הבתים, אני נזכר בשירים שכתבו המשוררים על יגור ומתרגש. אני לא נוסטלג, אני ריאלי – המקום חשוב לי ואני דואג לעתיד חברי הקיבוץ". באותה הנשימה הוא מודה שאפילו אחרי המהלך שקידם וההחלטה שמווהה עם פעילותו, רוב חברי יגור לא מכירים את פניו ולא יזהו

על אף מעמדה הבכיר והתנגדותה הפומבית הנחרצת, ילין לא הצליחה למנוע את השיוך. "תוצאות ההצבעה הבהירו סופית את נטיית הלב: החברים רוצים נכס משלהם וביטחון כלכלי", אומר דב ישרון, לשעבר יו"ר המועצה האזורית וכולון שאליה שייך יגור. גם ישרון התנגד לשיוך ובפיו תחויות לא אופטימיות: "אנחנו עומדים בפני פתיחת בתי יגור לסחר חופשי. אופי הקהילה ישתנה דרמטית. ייכנסו אנשים שאין להם קשר לערכים ולמסורת המקומית, והמחירים ימשיכו לעלות. החלשים ייזרקו הצדה, מי שלא מרוויח הרבה ככל הנראה לא יוכל לגור פה. אלה תהליכים שלוקחים זמן, כשזה יקרה אני כבר אהיה בחורשה (בית הקברות שמעבר לוואדי – מ"מ), לכן התלבטתי אם יש לי זכות להתערב בהחלטות על העתיד שלא נוגע לי".

כבר לא יעגלו לנו פינות

עד לפני שנים ספורות יגור היה קיבוץ שיתוף-פי שהתנהל כמתווה מסורתי שבו החבר נותן ככל יכולתו ומקבל לפי צרכיו. רק ב-2018 ואחרי הרבה מאבקים והצבעות הסכימו גם כאן לשינוי, שמכונה הפרטה. ההחלטה על השיוך, לעומת זאת, התקבלה בהצבעה הראשונה. לא זו אף זו, היא התקבלה ברוב מוחץ של יותר מ-75% ועם יותר מ-80% הצבעה, פי שניים

**"אני לא קיבוצניק טיפוסי
שישמור על אידיאלים בכל
מחיר", אומר חבר הקיבוץ
יותם ורדי (בצילום). "אני מודע
לכך שאנחנו דינוזאורים ותיכף
ניעלם. הצבעתי בעד השיוך,
כי הוא טוב לילדים ולנכדים,
אבל לא בטוח שיהיה לי כסף
לשלם על הבית שלי. נקווה
שלא יזרקו אותי לרחוב"**

ההחלטה הם רק יריית פתיחה. נכוננו בקיבוץ מאבקים מרים יותר, סכסוכים והרבה דם רע. עו"ד רותם ליכטנשטיין, קולגה של שימשי ומלווה שיוכים במושבים ובקיבוצים, מסביר שחברים שגרים בבית נחות עשויים אף לקבל כסף המפצה על הפער מול חברים שזכו בבית קיבוצי ברמה גבוהה. "קשה להגיע לשוויון מוחלט בחלוקת הבתים. המטרה אינה לעשות צדק אלא השגת הבעלות".

ס"ט, היום מנהלת את בית הספר הדמוקרטי ביפו, היתה מוכירת קיבוץ בתקופה שהתירו לחברים לקנות מכוניות פרטיות. "גם אז איימו עלינו שמכונית פרטית תפרק את הקיבוץ. היו ויכוחים קשים, אבל זה לא אותו הדבר. הדיון בשיוך הדיור יחרוג מהמסגרת העקרונית של ספסל או כיסא, או לאפשר לחברים להחזיק מכונית משלהם. בסוגיית הדיור השיח מתלהט ומחריף כי הכרעה מייצגת הפסד כספי. מחלקים כאן רכוש גדול והשפעת החלוקה היא לדורות.

בחדש שעבר במלון ליד שמורת החולה נרשמה התרוממות רוח כללית. נשיא המדינה שלח בר"כ מצולמת, חברי כנסת ושרים היו בין הקרואים ובכירי התנועה דיווחו על תחושת חיזור וכוח חדשה. הנה – הקיבוצים חוזרים למוקדי ההשפעה. איתות משמח הגיע בתחילת החודש משורת הפנים איילת שקד. היא הכריזה על שורת הקלות לקיבוצים בבנייה והוספת יחידות דיור. אבל שימשי סבור שצריך להתעורר מאש"ליות: "עם כל הכבוד לאופוריה, מפא"י כבר לא בשלטון. הקיבוצניקים על הרדאר ואין מצב שיִעגלו בשבילנו פינות. פעם קיבוצים לקחו שדה שגידלו עליו תירס והתחילו לבנות עליו חנויות, סגרו את מחסן הבגדים המשותף והשכירו אותו לחברת הייטק. בשנות ה-90 עוד יכולנו לספר שבחנויות מוכרים תוצרת חקלאית, ולטעון שהייטק הוא תעשייה קלה ולכן מותר להשכיר להם מבנים. אבל היום כבר אין מקום להסדרים שמסתתרים מהרשויות. אז נכון שהקרקות והבתים היו של יגור הרבה לפני שהיתה מדינה, או מה? אפשר להתבצר ולהיות צודקים או לקחת עכשיו את ההצעה שמציעים לנו: לקנות במחיר מבצע, ולהתקדם. כל דחייה תעלה ביוקר".

תהיה תקופה קשה

קיבוץ יגור היה המעון הצפוני של ארגון ההגנה. כאן התאמנו פלוגות הפלמ"ח, מפה יצאו לפעולות פיצוץ הרדאר בסטלה מאריס, כאן התארגנו לפינוי והרס כפרים ערביים שננטשו, ופה הוסתרו המעפילים ששחררו ממחנה המעצר בעתלית. חדר האוכל של הקיבוץ היה המבנה הגדול ביותר בארץ ישראל שהוקם כשיטות מודרניות, וביגור נשמעה העדות הציבורית הראשונה על מרד גטו ורשה מפי המורדים ששרדו.

"יגור היה לפני שהיתה מדינה", אומר יותם ורדי, בן 83. "חיינו באוהלים ובצריפים, וכשהורים שלי התחתנו הם גרו עם חבר קיבוץ שישן איתם באותו החדר. העוני היה יותר גרוע מאשר במעברות העולים. מרגיז שהמדינה רוצה לקחת מאיתנו כסף על האדמות שלנו. בדרך כלל אני בעד שינוי, אני לא קיבוצניק טיפוסי שישמור על אידיאלים בכל מחיר. אני מודע לכך שאנחנו דינוזאורים ותיכף ניעלם. הצבעתי בעד השיוך, כי הוא טוב לילדים ולנכדים. אני לא משוכנע שיהיה לי כסף לשלם על הבית שלי, ומקווה שלא יזרקו אותי לרחוב".

אמנון מאיר, בן 77, בן למקימי הקיבוץ, אומר: "אחרי השיוך הדירה היא שלך. חסל סדר דירות בריאות (יחידות שנשמרו לחברים שנוקקים לתנאי נגישות מיוחדים – מ"מ). כשתרצה לעבור מקומה שלישית לקומה ראשונה כי קשה לך לעלות במדרגות, תצטרך לעשות עסקאות ולהתחשבן עם השכן. כשמתלקים את הקיבוץ לרכוש פרטי של כל חבר, נפתרות בעיות כלכליות ומתחלפות בעיות חברתיות".

לדברי יעל ס"ט, בת קיבוץ ונכדה למייסדיו: "יש לי בן שבשיטה הקודמת היה יכול לבוא ולהיקלט ביגור ולחכות בתורו לדירה על חשבון הקיבוץ. אחרי החלטת השיוך, הוא יצטרך להוכיח יכולת כספית לבניית דירה, הקרקע ביגור יקרה, ולי אין אפשרות לעזור לו. גם אני רוצה להוריש משהו לילדיי, אבל הייתי מעדיפה להוריש ערכים: עזרה הדדית, הזדקנות מכובדת, מערכת חינוך

טובה. עכשיו מצוקת הדיור תגרום לכך שייקחו מבני ציבור וייסבו אותם לבתי מגורים. למבנים אלה יש תרומה לחיי היומיום, אני לא רוצה שהשיקולים לגביהם יהיו מגוריים-נדל"ניים, יעוררו מחלוקות ויחבלו באורח החיים שלנו".

ביגור יש רמות דיור שונות, ודווקא שכבת המבוגרים גרה בדירות נחותות שנבנו בשנות ה-80 של המאה שעברה. הצעירים עוד הספיקו לקבל מגורים בסטנדרט גבוה בתקופה שהקיבוץ בנה בתים לחבריו על חשבוננו. בית חדש וגדול עם חצר בקיבוץ שווה 2 מיליון שקל ואולי יותר, ואילו דירה בבניין תלת-קומתי שנבנה בשנות ה-70 שווה מיליון ואולי פחות. בשיוך נותנים לכל אחד את ביתו. חבר שגר בבית החדש יותר יצטרך לשלם יותר מחבר שגר בבית ישן. לכן, כפי שהזכירה ילין: הדיונים הלוהטים עד

ברייב שכנים בעיר אתה יכול להחליף דירה, לעבור שכונה או לעזוב לעיר אחרת. בריב שכנים בקיבוץ – שני הצדדים נשארים לחיות זה לצד זה ולחלוק מרחבים ומשאבים משותפים רבים".

שימשי מכיר מקרוב סכסוכי שכנים בתהליכי שיוך. הם לחם חוקו כעורך דין מגשר בקיבוצים. לזכותו ייאמר שהוא נחוש להשיג את הנכסים היקרים בתנאים הטובים ביותר, מתוך דאגה לעתיד הכלכלי של חברי יגור וליציבותו הפיננסית של הקיבוץ. כשאנחנו נפרדים הוא מסכם בטון רציונלי אופייני: "תהיה תקופה קשה. יגור תעבור אותה". ברהיטות שמאפיינת אותו לא פחות הוא מוסיף בחיך: "מרבח נכסים מרבה דאגה. כשיש מה לחלק – יש מחלוקות. אני משוכנע שגם ביגור וגם מחוץ ליגור יסכימו – עדיף שיש לך רכוש מאשר שאין".